SUMMARY

I. Lytovchenko. The characteristics of adult education in the United States during the formation of the Republic and economic modernization of the country.

The paper analyzes the characteristics of adult education in the United States during the formation of the Republic and economic modernization of the country; finds out the historical, socio-economic and political conditions and other objective factors that have influenced the development of adult education in the United States during these periods, determines its characteristics, forms and specific features of financing, identifies the major types of educational institutions and establishments that functioned at that time. It was during this period that the science was flourishing, and many educational institutions were opened. The characteristic feature of that period was that adult education, underwent rapid development. The distinctive features of the period of economic modernization were industrial development and the use of scientific knowledge in agriculture, which led to the initiation of the systemic institutional education of workers in both these areas.

***Key words**: adult education, adult learner, voluntary association, Institute of Mechanics, Lyceum, Chautauqua Institution, university extension, distance learning.*

УДК 371:37.026-053.8(73)Джон Холт

Л. М. Рубан
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ЗАСТОСУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ ДО РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ (ПОГЛЯДИ АМЕРИКАНСЬКОГО ПЕДАГОГА-РЕФОРМАТОРА ДЖОНА ХОЛТА)

Стаття розкриває значення застосування комунікативного підходу до розвитку мовлення у дітей дошкільного віку в ракурсі поглядів американського педагога-реформатора Джона Холта. Дж. Холт стверджував, що для того, щоб розвивати мовлення, потрібно чути мову, а також мати можливість говорити. Дж. Холт наголошував на необхідності реалізації комунікативного підходу до навчання мовлення. Аналіз праць Дж. Холта доводить оригінальність його підходу до навчання й розвитку мовлення в дітей. Педагог виділяє цілу низку педагогічних засобів, які можна використати для успішного навчання мовлення, зокрема: комунікативний підхід; застосування наполегливості під час експериментування кожною дитиною; врахування складності процесу уміння правильно й красиво говорити.

***Ключові слова**: Джон Холт, діти дошкільного віку, мовлення, мислення, комунікативний підхід, педагогічна майстерність.*

Постановка проблеми. Значний інтерес у дошкільній педагогіці становить застосування комунікативного підходу до розвитку мовлення. Особливий інтерес у дослідженні даної проблеми становлять погляди та ідеї видатного американського педагога Джона Холта. Дж. Холт дослідив, яким чином вчаться розмовляти діти, і рекомендував покласти в основу їх навчання виявлені ним особливості.

Ідеї Дж. Холта є оригінальними, оскільки він їх викристалізував на основі емпіричних даних, власного професійного і життєвого досвіду. Праці

Дж. Холта є автентичними і ґрунтуються на першоджерелах, тобто на власних педагогічних експериментах.

Педагогічна спадщина Дж. Холта включає такі праці: «Як діти зазнають провалу в школі» (*How children fail*), «Як діти вчаться» (*How children learn*), «Школа, яка не розвиває» (*The underachieving school*), «Що я робитиму в понеділок?» (*What do I do Monday?*), «Свобода і все, що проти неї» (*Freedom and beyond*), «Втеча від дитинства» (*Escape from childhood*), «Замість школи» (*Instead of education*), «Ніколи не пізно» (*Never too late*), «Навчи себе» (*Teach your own*), «Неперервне навчання» (*Learning all the time*).

Аналіз актуальних досліджень. Посилання на педагогічну спадщину та часткову інформацію про життєвий шлях Дж. Холта знаходимо у працях таких зарубіжних учених: американських – С. Роджерса (C. Rodgers), П. Фаренги (P. Farenga); британського – К. Муртона (C. Murton); індійського – А. Гупти (A. Gupta); німецького – Т. Спіглера (T. Spiegler); польських – М. Будайчак (M. Budajczak), Н. Зелінської (H. Zielińska) і російських – Н. Геди, Л. Дянкової, Н. Крилової, А. Рогозянського. Ідеї Дж. Холта в контексті домашнього навчання частково відображені у працях українських науковців: В. Богданова, А. Лещенко, М. Попової, С. Шумаєвої, М. Янковчук.

Мета статті – розглянути погляди Дж. Холта на розвиток мовлення у дітей дошкільного віку шляхом застосування комунікативного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дж. Холт стверджував, що для того, щоб розвивати мовлення, потрібно чути мову, а також мати можливість говорити. За словами Дж. Холта, одне з головних завдань дорослих – це дати дітям «інструмент», тобто мову, для того щоб учитися, думати й говорити про світ, у якому вони живуть. Точніше сказати, дорослі повинні допомогти дітям удосконалити «інструмент», який вони вже мають. Дорослі керуються тим, що цей «інструмент» досконалий і дітям залишається навчитися використовувати його правильно. Насправді, це недосконалий інструмент. Якби дорослі усвідомлювали недосконалість мови, її невідповідність багатогранності всесвіту, який вона намагається описати, то могли б застерегти дітей, допомогти їм побачити розбіжності між словами й дійсністю, і, можливо, показати їм способи використання мови [5, 148–149].

У розділі «Бесіда» з книги «Як діти вчаться» Дж. Холт посилається на книгу Міллісент Шинн (*Millicent Shinn*) «Біографія дитини» (*The Biography of a Baby*), у якій авторка описала чудовий випадок з життя її семитижневої племінниці Рут: «Декілька днів тому дитина показала ознаки подиву більш виразно. Вона лежала, вимовляючи бадьорі коротенькі звуки, і раптом

через нове поєднання органів мовлення виник маленький радісний крик – без сумніву, створивши нове відчуття в маленькому горлі, не говорячи про дивний звук. Дитина відразу ж замовкла, і на її обличчі з'явився смішний вираз здивування. Це було не лише доказом зародження пам'яті, а й появою нової емоції – щирого здивування» [9].

Чому дитина починає, передусім, промовляти звуки? – ставив запитання Дж. Холт. Можливо інстинктивно, як плач? Здається, що це не так. Цуценя, що виросло окремо від решти собак, знатиме як гавкати, коли підросте, але діти, які виросли не маючи можливості спілкуватися з іншими людьми, будуть майже повністю німими. Ідея «говоріння» в дитини виникає певно від того, що вона чує людей, що говорять навколо неї. Коли діти вимовляють свої перші звуки, чи імітують вони звуки, що чують навколо себе? Чи вони винаходять їх навмання? Імовірно, спочатку вони знаходять їх, а потім імітують. Дж. Холт підкреслював: «Я впевнений, що малюки не намагаються «імітувати звуки», а, насправді, намагаються говорити, тобто вони використовують звуки для того, щоб повідомити про свої бажання, відчуття, думки» [5, 82].

У книзі «Замість освіти» Дж. Холт писав: «Малюк вчиться розмовляти шляхом говоріння… Він хоче бути частиною групи дорослих людей, що розмовляють, хоче змусити, щоб щось відбувалося за допомогою його голосу» [6].

Дж. Холт підкреслював, що навчитися правильно й красиво говорити складно. Дорослі так звикли говорити, що забувають, адже це вимагає дуже майстерної та складної координації губ, язика, зубів, піднебіння, щелеп, щік, голосу і дихання. Говоріння, як мускульна навичка, – найбільш складна навичка, яку можна порівняти з грою на складному музичному інструменті. Ми розуміємо це лише тоді, коли вперше намагаємося вимовити звуки іноземної мови, що значно відрізняється від нашої рідної. У такий момент ми розуміємо, що наші органи мовлення не слухають нас. Хоча кожна дитина вчиться вимовляти звуки своєї власної мови. Якби дитина жила в оточенні, де розмовляють на різних мовах, вона вимовляла б звуки кожної з цих мов. Як дитині це вдається? Як дитині вдається те, що є складним для багатьох дорослих? – запитує Дж. Холт. Відповідь, імовірно, ховається в терпінні й наполегливому експериментуванні дитини [1].

Одного разу колега Дж. Холта Білл Халл сказав йому: «Якби ми вчили дітей говорити, вони б ніколи не навчилися» [5, 84]. Спочатку Дж. Холт подумав, що це жарт. Але пізніше він зрозумів, що це дуже важлива істина.

Дж. Холт стверджував, що припустимо, дорослі вирішили «навчити» дітей говорити. Як би вони це зробили? – задає запитання педагог. Перш за все, група експертів проаналізувала б мовлення і розділила його на низку окремих «мовних навичок». Дорослі, можливо, сказали б, що якщо мова складається зі звуків, то дитину спочатку потрібно навчити вимовляти всі звуки мови. Без сумніву, дорослі склали б список цих звуків: спочатку найлегші і часто вживані, а потім – складніші й рідше вживані. Потім дорослі почали б навчати дітей цим звукам відповідно до списку. Поряд зі списком звуків дорослі мали б список складів і список слів. Припустимо, що дорослі спробували це зробити; що трапилося б? – питає Дж. Холт. Відповідь проста: більшість дітей, не засвоївши й половини курсу, були б знеохоченими, приниженими й наляканими та припинили б виконувати те, що від них вимагають дорослі. Якби за межами класу вони жили нормальним дитячим життям, більшість з них ігнорували б «навчання» дорослих і вчилися б говорити самі. Якби дорослі повністю контролювали життя дітей (мрія багатьох учителів), вони замкнулися б, що більшість з них робить на уроках читання [4, 7].

Дж. Холт наголошував на необхідності реалізації комунікативного підходу до навчання мовлення. Так, педагог відзначав, що малюкам подобається слухати розмову дорослих, і вони довго сидять тихо, просто слухають розмову. Педагог наголошував: «Якщо ми хочемо допомогти маленьким дітям навчитися говорити, то один із способів – це розмовляти з ними за умови, що ми робимо це природно і щиро, а також дозволяти їм бути присутніми, коли ми розмовляємо з іншими людьми» [5, 86].

Дж. Холт посилався на працю психолога Германа Уіткіна (*Herman Witkin*) «Психологічна диференціація» (*Psychological Differentiation*), у якій автор описував світ маленької дитини як «недиференційований». Тобто, його не можна розділити на частини. Але щойно дитина підростає, вона починає бачити кімнату як сукупність окремих речей. Кожен предмет у кімнаті – стілець, лампа, стіл – має своє власне існування. Коли дитина робить цей крок, то говорять, що вона створила ментальну модель світу, що є диференційованим. Ще до того, як дитина почне називати речі, наприклад, стілець, вона повинна зробити ще один ментальний крок. Вона повинна не лише розуміти, перш за все, що цей стілець існує окремо, незалежно від кімнати, що він може стояти будь-де в цій чи іншій кімнаті, але дитина також повинна розуміти, що цей стілець схожий на інші предмети в цій чи в інших кімнатах. Дитина повинна розуміти, що цей стілець схожий на інший більше, ніж на лампу, стіл чи килим. Дитина

повинна створити класифікацію речей у своїй голові, перш ніж зможе вимовляти їх назву. Отже, назва предметів – це не просто сліпа імітація, це творча дія мислення [10].

Педагог дійшов до такого висновку: «Мені здається, що саме ця дія мислення – групування речей у класи – може називатися абстрактним мисленням» [5, 90].

Дж. Холт посилався на Джерома Брунера (*Jerome Bruner*), котрий колись точно сказав, що багато з того, що вчителі роблять чи говорять у школі, змушує дітей відчути, що вони не знають того, що чудово знали до того, як учителі почали говорити про це. Педагог підкреслює, що дитяче розуміння світу є непевним і невизначеним. Якщо вчитель запитує дуже багато чи дуже різко, то він, імовірно, послабить розуміння дитини, а не зміцнить його. Розуміння дитини буде зростати швидше, якщо дорослі зможуть довіряти їй і дадуть спокій [2].

Відстоюючи комунікативний підхід, Дж. Холт апелює до досвіду ведення розмов з малюками. Один із найкращих способів допомогти дитині вивчити назви предметів – це постійно говорити про те, що дорослі роблять разом з дитиною. Багато матерів, які одягають дитину на прогулянку, часто говорять: «Зараз ми зашнуруємо цей черевик; добре і міцно затягнемо шнурки; правий черевик ми одягнемо на праву ногу, а лівий – на ліву; далі пальто – руки в рукава, застебнемо його правильно; тепер рукавиці …». Такий вид розмови є товариським і веселим, і за допомогою такої розмови дитина вчить не просто слова, але й фрази і речення. Якщо розмова не є відвертою, не містить справжнього почуття – як більшість розмов, що діти чують по телебаченню, – вони не думатимуть про це, як про щось, що вони могли б чи хотіли б зробити самостійно, а отже вивчать з цього мало або взагалі нічого. Мова немовляти може бути різноманітою, ніж вона здається на слух. Дитина може знати різницю між цілою низкою слів, навіть, якщо вона не може пояснити цю різницю між ними, вона її відчуває. Дорослі повинні намагатися зрозуміти мовлення дитини. Коли маленька дитина своїм виразом обличчя, наполегливим тоном голосу, повторюванням слів показує, що вона з усіх сил намагається сказати щось дорослим, то дорослі, у свою чергу, повинні докладати таких самих зусиль, щоб зрозуміти, що дитина говорить. Часто це не так легко. Деякі люди, якщо вони не зрозуміли з першого чи другого разу, говорять: «Я не розумію, що ти говориш», і припиняють будь-які спроби зрозуміти дитину. Але Дж. Холт уважає, що дорослі не повинні цього робити. Він радить попросити допомоги у старшої дитини в родині. Можливо старша

дитина зможе розтлумачити слова, тому що знає меншу дитину краще і розуміє її мову більше. У випадку, якщо немає старшої дитини, дорослі можуть попросити дитину показати на те, що вона хоче. Так, Дж. Холт згадував випадок, коли одна мати вчинила саме так. Спочатку вона не зрозуміла запитання дитини і була збентежена. Тоді мати зробила декілька кроків в один бік, запитуючи: «Це тут?», потім в інший. Дитина зрозуміла, що означає запитання матері і змогла привести її до того предмета, який вона хотіла показати, взяти [1].

Аналіз праць Дж. Холта доводить оригінальність його підходу до навчання і розвитку мовлення в дітей на прикладі малюків і їх вступу у світ дорослих від самого народження.

Педагог виділяє цілу низку педагогічних засобів для успішного навчання мовлення, зокрема: комунікативний підхід; застосування наполегливості під час експериментування кожною дитиною; урахування складності процесу уміння правильно і красиво говорити.

Дж. Холт справедливо вважає, що вирішальною є мотивація дітей до мовленнєвого спілкування. Педагог підкреслював: «Мені здається, що високі чи низькі показники розумового розвитку успадковуються у сім'ях тому, що люди, які добре володіють мовленням, заохочують розвиток цієї навички у своїх дітей. Немовлята, які чують навколо себе розмову, намагаються говорити й самі. Коли вони починають добре говорити, батьки заохочують їх і надалі, бо наполегливо намагаються їх зрозуміти. У сім'ях з низькими мовними навичками дитина може погано говорити не лише тому, що чує мало розмов навколо себе, але також тому, що, коли вона намагається говорити, її часто не розуміють і тому менше заохочують. Якщо дорослі не докладають зусиль, щоб зрозуміти дитину, то вона вирішить, що багато говорити й не потрібно» [5, 95–100].

За словами Дж. Холта, гнів дітей двох-трьох років, які багато плачуть, виникає не від того, що вони не спроможні зробити те, що вони хочуть, а від відчуття (можливо, помилкового, можливо, й ні), що їх не зрозуміли або що ще гірше, що їх, навіть, не спробували зрозуміти, і їхні слова проігнорували. Навіть, у тих випадках, коли дорослі вимагають, щоб дитина вчинила так, як вони того хочуть, вони повинні приділяти дитині значну увагу, коли вона намагається сказати їм, що вона хоче. Педагог наголошував, що, сперечаючись з маленькою дитиною, часто дуже корисно їй говорити: «Я *чую*, що ти говориш, я *розумію*, що ти хочеш, мені шкода, що ти такий злий і незадоволений, але я не збираюся купувати тобі шоколадку» (*курсив наш*. – Л. Р.) [7].

Реалізуючи комунікативний підхід, дорослі повинні виявляти терпимість, толерантність, повагу до дитини, тобто вміти «вести розмову в рівних умовах».

Існує глибший і важливіший сенс у тому, щоб розуміти маленьких дітей, чого дорослі часто не роблять. Через те, що вони такі маленькі, нерозбірливі, нерозумні, а також (для тих, хто їх любить) такі чарівні, дорослі можуть легко недооцінити серйозність багатьох їхніх запитань і хвилювань, і тому можуть або посміятися над ними, або проігнорувати. Так, Дж. Холт посилався на працю доктора Гарет Метьюс (*Dr. Gareth Mathews*) «Філософія і маленька дитина» (*Philosophy and the Young Child*), у якій автор писав, що більшість дивних і наївних дитячих запитань, над якими дорослі сміються чи ігнорують, є запитаннями, над якими билися великі філософи з самого початку існування філософії. Г. Метьюс також зазначав, що, навіть, такі спостережливі педагоги як Ж. Піаже (*J. Piaget*) і Б. Беттельхейм (*B. Bettelheim*) недооцінювали розумові здібності дітей і неправильно розуміли, чи повністю ігнорували глибоку філософію дитячих слів [8].

Водночас, толерантно спілкуючись з дітьми, не варто приховувати свої знання і досвід. Дорослі повинні вести бесіду з дітьми на рівних, але вони не повинні робити вигляд, що в усьому рівні; обидва знають, що батько, для прикладу, більш досвідчений. Вони рівні, передусім, у тому, що спілкуються як колеги, однаково залучені до розмови, однаково намагаються знайти істину. Вони рівні тому, що батько ставиться до сина як до дорослого колеги, серйозно сприймає його думки, збентеження і запитання. Дж. Холт наголошував, що можна лише позаздрити тим дітям, котрі мають таких батьків [5, 137–158].

Педагог рекомендував не завжди поспішати виправляти помилки дітей у мовленні. Дорослі можуть дати дітям час, щоб вони могли помітити ці помилки і виправити їх самостійно. Чим більше вони робитимуть це самі, тим краще в них виходитиме, і вони менше будуть залежати від дорослих у виправленні помилок. Чим менше вони залежатимуть від дорослих, тим швидше вони зможуть навчитися самі. Дж. Холт констатував: «Дитина, що починає говорити, робить дуже сміливий стрибок у світ. Кожен, хто вивчив іноземну мову вдома, а потім вперше використав її в іноземній країні, відчув, яким сміливим і ризиковим є цей стрибок» [1].

Дж. Холт згадував такий випадок з власного досвіду: так, одного разу, перебуваючи рік за кордоном, він вирішив поїхати на велосипеді з Парижу до Риму. За шість місяців до цього він почав вивчати італійську мову. Коли він приїхав до Італії, то мав невеликий словниковий запас і

незначні знання з граматики, але він ніколи ні з ким не говорив італійською. Перетнувши кордон, він опинився в місті Вентімігля (*Ventimiglia*). Він зголоднів і вирішив купити бананів. Знову і знову Дж. Холт повторював фразу: «*Due kilo di banana, per favore*». Вона здавалася простою, і помилки в ній не повинно було бути. Але Дж. Холт страшенно хвилювався, що коли він зайде до магазину і скаже ці слова, кожен, хто їх почує, буде реготати від сміху. Однак, його страхи були безпідставні – ніхто не сміявся над ним, усі були люб'язними. Доїхавши до магазину, Дж. Холт зібрав усю свою мужність, увійшов до магазину і сказав свою фразу. Жінка за прилавком, кивнувши на терези, зважила бананів. Дж. Холт заплатив, подякував і вийшов. Його італійська мова спрацювала. Але цей випадок не змусив його нервувати менше, коли наступного разу педагогу потрібно було говорити. Пізніше Дж. Холт переконався, що, коли він говорить своєю поганою італійською, він може, принаймні, передати хоча б ідею [5, 113–114].

Дитині, яка вчиться говорити, необхідна допитлива, уважна і доброзичлива аудиторія, схожа на ту, що Дж. Холт знайшов у Італії. Спочатку дитина не впевнена, що її спроби говорити працюють. Навіть, через багато років вона може не відчувати впевненості в тому, що може донести до інших людей свої найважливіші думки й почуття. Коли дитина підростає, то не буває жодного такого випадку, коли б вона не відчувала образи через неуважне ставлення дорослих до того, що вона намагається сказати. Для більшості дітей, підкреслював педагог, такі випадки трапляються занадто часто [1].

Багато батьків писали листи в журнал «Особистісний ріст без шкільного навчання» і розповідали про те, що їхні малі діти надзвичайно сердяться, коли добрі й люблячі батьки з найкращих міркувань намагаються надати їм допомогу, про яку ті не просили [3].

Дж. Холт наголошує, що дуже часто діти неправильно вживають дієслова у своєму мовленні. Якщо дорослі не вважають ці помилки милими, то напевно вважають їх граматично неправильними. Але, насправді, в голові дитини відбувається колосальна розумова робота. Ось чому дорослі повинні зустрічати ці «помилки» не з різкою критикою, а з розумінням і ввічливістю. Дитина повинна мати більше розмовної практики.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Більшість із нас достатньо тактовні, щоб не вказувати на помилки інших людей, але не багато людей готових проявляти ввічливе ставлення до дітей. Проте нам доведеться це робити, тому що діти чутливі, їх дуже легко образити, принизити, відбити в них бажання до навчання. Можливо тому більшості дітей не подобається

слухати розповіді про те, якими вони були, коли були меншими. Раннє дитинство – це не благословенний стан для них, а те з чого потрібно вирости і втекти якомога швидше. Для них те, що вони маленькі, безпорадні і незграбні, не є милим, а принизливим, і вони хочуть, щоб їм нагадували про це якомога рідше. Вони не заперечують, якщо дорослі час від часу говоритимуть їм, якими хорошими вони були, коли були меншими, але це все, про що вони хотіли б почути. Які б помилки вони не робили, підростаючи і навчаючись, їх краще забути. Дітям не подобаються розповіді про їхнє дитинство, направлені на те, щоб змусити людей сміятися над тим, якими нетямущими і незграбними вони були [1].

Цінність педагогічної спадщини Дж. Холта полягає в обґрунтуванні педагогічних умов творення природовідповідного і креативного свободотворчого педагогічного процесу. Очевидним є прогностичний характер його педагогічних ідей, які знаходять усе ширше впровадження в сучасній педагогічній реальності.

Базуючись на ідеях Дж. Холта, висловлених ним у своєму педагогічному доробку, ми прийшли до висновку, що застосування комунікативного підходу до розвитку мовлення в дітей, починаючи від народження, допоможе досягти значних успіхів у загальному розвитку дитини зробити перші кроки до вступу в дорослий світ, у якому саме комунікативні здібності впливають на досягнення успіху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Холт Д. Залог детских успехов : методический материал / Джон Холт ; пер. с англ. : А. С. Юрчук, А. С. Альбов. – СПб. : Кристалл, Дельта, 1996. – 480 с.

2. Bruner J. The process of education / J. Bruner. – Harvard University Press, 1999. – 97 p.

3. Growing without schooling [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.holtgws.com/gwsarchives.html. – Назва з екрана.

4. Holt J. Big bird, meet Dick and Jane : A critique of Sesame Street / John Holt // The Atlantic Monthly, 1971. – №5. – P. 72–74.

5. Holt J. How children learn / John Holt. – Rev. ed. New York : A Merloyd Lawrence Book. – Massachusetts, 1992. – 303 p.

6. Holt J. Instead of Education / John Holt. – N.Y., 1976. – 250 p.

7. Holt J. Learning all the time / John Holt. – Rev. ed. New York : A Merloyd Lawrence Book. – Massachusetts, 1989. – 303 p.

8. Mathews G. Philosophy and the young child / G. Mathews. – Harvard University Press, 1982. – 115 p.

9. Shinn M. W. The Biography of a Baby / M. W. Shinn. – Addison-Wesley, 1986. – 247 p.

10. Witkin H. Psychological differentiation; studies of development / H. Witkin. – L. Erlbaum Associates ; [distributed by Halsted Press Division, Wiley, New York], 1974 – 418 p.

РЕЗЮМЕ

Л. Н. Рубан. Использование коммуникативного подхода для развития речи у детей дошкольного возраста (взгляды американского педагога-реформатора Джона Холта).

Статья раскрывает значение коммуникативного подхода для развития речи у детей дошкольного возраста в ракурсе взглядов американского педагога-реформатора Джона Холта. Дж. Холт утверждал, что для того, чтобы развивать речь, необходимо слышать ее, а также иметь возможность говорить. Дж. Холт подчеркивал на реализации коммуникативного подхода к обучению речи. Анализ работ Дж. Холта свидетельствует об оригинальности его подхода к обучению и развитию речи у детей. Педагог выделяет целый ряд педагогических средств, которые можно использовать для успешного обучения речи, в частности: коммуникативный подход; проявление настойчивости во время экспериментирования каждым ребенком; учет сложности процесса правильно и красиво говорить.

***Ключевые слова**: Джон Холт, дети дошкольного возраста, речь, мышление, коммуникативный подход, педагогическое мастерство.*

SUMMARY

L. Ruban. Usage of communicative approach to speech development of preschool children (views of the american educator and reformer John Holt).

The paper highlights the importance of communicative approach to speech development of preschool children from the perspective of views of the American educator and reformer John Holt. John Holt claimed that in order to develop speech, we should hear speech and have an opportunity to talk. John Holt pointed out the need to implement the communicative approach in teaching speech. Analysis of works of John Holt proves the originality of his approach to learning and language development of children. The educator identifies a number of pedagogical tools for successful teaching of speech in particular: communicative approach, application of persistence during experimentation by each child, taking into account the complexity of the ability to speak properly.

***Key words**: John Holt, preschool children, speech, thinking, communicative approach, art of teaching.*

УДК 37.(091)

О. А. Устименко-Косоріч
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка

БАЯННО-АКОРДЕОННА ПАНОРАМА СЕРБІЇ: ОСВІТНЬО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Статтю присвячено дослідженню сербської баянно-акордеонної школи та її розвитку в різних контекстах: педагогічної думки, культурноосвітніх проблем, характерних тенденцій та закономірностей. Кожний етап привніс змістові доповнення, розкриваючи динаміку розвитку сербської баянно-акордеонної школи від народження просвітницьких форм у контексті розквіту масового музикування через становлення педагогічної діяльності та виконавської практики ідейних окремих лідерів, ствердження її позицій в світовому просторі, піднесення продуктивного рівня інноваційних педагогічних технологій, творчої діяльності її представників.

***Ключові слова:** баянно-акордеонна школа, музична освіта, методи, педагогічні технології, педагог, фундатор, репертуар.*